

Aanvullend onderzoek vleermuizen en broedvogels Scheepvaartlaan, Zwartsluis

Auteur: M. (Martijn) Bunschoek
Veldonderzoek: M. (Martin) Heinen & M. (Martijn) Bunschoek
Datum: 1 oktober 2013
Status: concept
Projectcode: 13-088

1) Inleiding

In opdracht van Wetland Wonen heeft EcoGroen Advies BV een onderzoek verricht naar de aanwezigheid van verblijfplaatsen van vleermuizen en jaarrond beschermde nestplaatsen van vogels aan de Scheepvaartlaan in Zwartsluis. Het onderzoek is noodzakelijk in verband met de geplande sloop van de aanwezige woningen. Uit een recent door een andere partij uitgevoerde quickscan natuurtoets is gebleken dat verblijfplaatsen van vleermuizen en jaarrond beschermde nestplaatsen van Huismus ter plaatse niet konden worden uitgesloten. Ook is in de quickscan onderzoek naar Huiszwaluw voorgesteld. Overige juridisch zwaarder beschermde soorten worden volgens het onderzoek niet verwacht, maar voor de zekerheid heeft Ecogroen Advies wel gekeken naar Gierzwaluw. Voorliggende notitie is de uitwerking van het aanvullende onderzoek.

2) Situatie en beoogde ontwikkelingen

Het onderzoeksgebied bestaat uit drie in elkaars verlengde gelegen woonblokken aan de Scheepvaartlaan te Zwartsluis (figuur 1). Specifiek gaat het om de huisnummers 2 t/m 52, kadastraal bekend als Gemeente Zwartsluis, sectie D, nummers 3772, 3776 en 3778.

Figuur 1: Ligging van het plangebied (lichtgroen omlijnd) in de bebouwde kom van Zwartsluis. Bron: Bing Maps

3) Beschermingsstatus

Vleermuizen

Alle in Nederland voorkomende vleermuissoorten zijn strikt beschermd in de Europese Habitatrichtlijn Bijlage IV en de Flora- en faunawet. In de praktijk houdt deze beschermingsstatus in dat individuen en verblijfplaatsen van vleermuizen en andere belangrijke onderdelen van het leefgebied niet verstoord of vernietigd mogen worden. In de Flora- en faunawet zijn naast de individuen de zogenaamde vaste verblijfplaatsen - zoals kraamkolonies, paarverblijven en winterverblijven - het zwaarst beschermd. Verblijfplaatsen bevinden zich in donkere en voor vleermuizen bereikbare ruimten in bomen, huizen, kelders et cetera. Bepaalde verblijfplaatsen van vleermuizen zijn - ook als deze tijdelijk niet bewoond zijn - het gehele jaar beschermd.

Voor hun oriëntatie tijdens het vliegen van en naar hun verblijfplaats en foerageergebieden gebruiken vleermuizen veelal jaren lang dezelfde structuren. Vanwege dit traditiegetrouwe gedrag van vleermuizen vormen bepaalde lijnvormige structuren (bijvoorbeeld rijen woningen, watergangen en bomenrijen) een belangrijk onderdeel van een vliegroute. Wanneer alternatieve structuren ontbreken zijn dergelijke structuren onmisbaar en zodoende beschermd.

Locaties waar insecten aanwezig zijn, bijvoorbeeld langs bomenrijen of boven water, zijn van belang als foerageergebied voor vleermuizen. Foerageergebied van vleermuizen heeft binnen de Flora- en faunawetgeving echter geen juridische bescherming, tenzij het onmisbaar is voor het voortbestaan van een populatie.

Broedvogels

Alle broedvogels zijn gedurende hun broedseizoen beschermd en mogen in deze periode niet verstoord of geschaad worden. Als broedseizoen wordt gehanteerd: periode van nestbouw, periode van broed op de eieren en de periode dat de jongen op het nest gevoerd worden. Voor verstoring tijdens het broedseizoen van een vogel wordt geen ontheffing verleend. Speciale bescherming krijgen de broedvogels met jaarrond beschermde nesten (zie kader).

Broedvogels met jaarrond beschermde nestplaatsen

Onder jaarrond beschermde nesten van broedvogels wordt verstaan: in functie zijnde nesten van de Ooievaar, Boomvalk, Buizerd, Havik, Ransuil, Roek, Wespandief, Zwarte wouw, Slechtvalk, Sperwer, Steenuil, Kerkuil, Oehoe, Gierzwaluw, Grote gele kwikstaart en Huismus. Voor sommige andere soorten geldt dat de nesten jaarrond beschermd zijn als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

4) Onderzoeksmethode

Vleermuizen

Het onderzoek naar vleermuizen heeft zich met name gericht op het vaststellen van verblijfplaatsen. Volgens het protocol voor vleermuizen (zie kader volgende pagina) dienen in Zwartsluis minimaal vier nachtelijke bezoeken verspreid over het jaar te worden uitgevoerd. Het gaat hierbij om twee nachtelijke bezoeken in de periode mei tot half juli welke gericht zijn op kraamkolonies en zomerverblijfplaatsen (uitgevoerd op 25 juni en 15 juli 2013) en twee nachtelijke bezoeken gericht op baltslocaties en paarverblijfplaatsen (uitgevoerd op 4 en 20 september 2013).

Protocol voor vleermuisonderzoek

Vleermuizen zijn een belangrijke soortgroep binnen de natuurbescherming. De soorten zijn echter moeilijk te inventariseren, vertonen specifiek gedrag en advies omtrent deze soortgroep is regelmatig complex. Tegen die achtergrond heeft het Vleermuisvakberaad van het Netwerk Groene Bureaus (NGB) een protocol opgesteld voor de inventarisatie van vleermuizen. Het doel van het protocol is bij te dragen aan de kwaliteit en uniformiteit in onderzoek. Het protocol wordt ondersteund door de Dienst Landelijk Gebied (Ministerie van EZ) en de Zoogdiervereniging. Vleermuisonderzoek blijft echter maatwerk en het protocol geldt daarom als richtsnoer en niet als plicht. Het toepassen van het protocol heeft twee doelen: 1) dat Dienst Landelijk Gebied geen aanvullend inventarisatieonderzoek verlangt bij een eventuele ontheffingsaanvraag volgens artikel 75 van de Flora- en faunawet en 2) dat een onderzoek stand houdt in een eventuele juridische procedure. De deskundigen van EcoGroen Advies baseren de te volgen inventarisatie op het protocol, maar stemmen de strategie en inzet telkens af op de omvang en complexiteit van de locatie.

Broedvogels

Tijdens het broedvogelonderzoek is hoofdzakelijk aandacht besteed aan broedvogels met jaarrond beschermde nesten. Het onderzoek heeft zich hier speciaal gericht op Huismus en Gierzwaluw. Uit de quickscan natuurtoets is gebleken dat overige broedvogels met jaarrond beschermde nesten niet zijn te verwachten in het plangebied. Het broedvogelonderzoek heeft bestaan uit twee inventarisatierondes van Huismus op 3 en 24 april 2013 en een inventarisatie van Gierzwaluw op 25 juni 2013. De rondes zijn in de optimale periode van beide soorten uitgevoerd. Tijdens de twee dagbezoeken in april zijn zingende en baltsende huismusmannetjes ingetekend op kaart. Het onderzoek naar Gierzwaluw vond plaats voorafgaand aan het avondbezoek voor vleermuizen op 25 juni. Het bezoek voor Gierzwaluw heeft zich gericht op de plaatsen waar deze dieren naar binnen vliegen om hun nestplaatsen te bereiken.

5) Resultaten vleermuisonderzoekVerblijfplaatsen

In het plangebied is tijdens het onderzoek een paarverblijfplaats van Ruige dwergvleermuis aangetroffen in de noordelijke kopgevel van het meest zuidelijk gelegen woonblok aan de Scheepvaartlaan. Tijdens het veldbezoek op 4 september was hier een exemplaar zeer luidruchtig aan het roepen. Tijdens deze bezoekeronde zijn in de omliggende wijk nog eens zeven andere paarverblijven van Ruige dwergvleermuis aangetroffen. De wijk lijkt daarmee een belangrijke functie te hebben voor deze soort als paar- en baltsgebied. Vermoedelijk komt dit door de gunstige ligging van Zwartsluis ten opzichte van grote wateren als het Meppelerdiep, Zwarte Water en de Wieden. Deze wateren vormen belangrijke vliegroutes en foerageergebied voor de soort. Opvallend was dat tijdens het tweede najaarsbezoek (op 20 september) geen enkele Ruige dwergvleermuis meer is gehoord in het gebied. Op de kaart in bijlage 2 zijn de verblijfplaatsen van Ruige dwergvleermuis in en rondom het plangebied weergegeven.

Naast Ruige dwergvleermuis zijn in de omliggende wijk ook enkele baltsterritoria van Gewone dwergvleermuis vastgesteld, de verblijfplaatsen van deze mannetjes bevonden zich echter buiten het plangebied. Op de kaart in bijlage 3 zijn de baltsterritoria van Gewone dwergvleermuis weergegeven.

Vliegroutes en foerageergebied

Verspreid binnen het plangebied zijn tijdens vrijwel alle veldbezoeken langsvliegende en foeragerende exemplaren van Gewone dwergvleermuis en Ruige dwergvleermuis aangetroffen. Ook zijn enkele malen hoog overtrekkende Rosse vleermuizen gehoord. Er is echter geen sprake van een belangrijke en onmisbare vliegroute of onmisbaar foerageergebied. Gezien de binnenstedelijke ligging met verspreid liggende groenelementen en bebouwing in de directe omgeving van het plangebied, wordt niet verwacht dat het plangebied onmisbaar is als vliegroute of foerageergebied. In de omgeving blijven (ook in de toekomstige situatie) voldoende alternatieve vliegroutes en foerageergebieden voorhanden.

6) Resultaten broedvogelonderzoekBroedvogels met jaarrond beschermde nestenGierzwaluw

In het plangebied zijn geen nestplaatsen van Gierzwaluw aangetroffen. Wel vlogen boven de wijk veel Gierzwaluwen rond, maar deze hadden nestplaatsen in de omliggende wijk, met name in noord-georiënteerde daken. In het plangebied zijn uitsluitend oost- en west-georiënteerde daken aanwezig.

Huismus

In het plangebied zijn 14 nestplaatsen van Huismus aangetroffen onder dakpannen boven de dakgoten. In woningen in de directe omgeving van het plangebied zijn nog eens minimaal 21 broedparen aangetroffen. Op de kaart in bijlage 4 zijn de nestplaatsen van Huismus weergegeven in en rondom het plangebied.

Overige broedvogels

Van Huiszwaluw zijn acht bezette nestplaatsen vastgesteld aan het meest noordelijk gelegen woonblok. Zeven nesten bevonden zich aan de noordgevel en één nest aan de zuidgevel van dit blok. Op de kaart in bijlage 5 zijn de locaties van de nesten weergegeven.

In het plangebied zijn (naast Huismus en Huiszwaluw) diverse broedvogels aanwezig van bebouwing en groenstructuren in stedelijk gebied zoals Spreeuw, Turkse tortel, Merel en Houtduif.

7) Conclusies en advies

Vleermuizen

Tijdens het onderzoek is in het plangebied één paarverblijfplaats van Ruige dwergvleermuis aangetroffen. Omdat deze vaste verblijfplaats door de plannen vernietigd zal worden dienen mitigerende maatregelen te worden genomen waardoor functionaliteit van het leefgebied van Ruige dwergvleermuis gewaarborgd blijft in het plangebied. Volgens de door Dienst Regelingen opgestelde soortenstandaard Ruige dwergvleermuis¹, noodzakelijk dat voor elke aan te tasten of te verwijderen verblijfplaats minimaal drie nieuwe (permanente) verblijfplaatsen worden gecreëerd in de vorm van (inmetse)kasten of vergelijkbare voorzieningen. De maatregelen bestaan uit het ophangen van tijdelijke verblijfplaatsen (kasten) in de omgeving van het plangebied en een zorgvuldige sloop van de bebouwing buiten de kwetsbare periodes van de Ruige dwergvleermuis.

Deze maatregelen dienen te worden opgenomen in een door Dienst Regelingen goedgekeurd activiteitenplan (als onderdeel van een ontheffingaanvraag).

Beperkte houdbaarheid vleermuisonderzoek

Vleermuizen maken gebruik van een netwerk van verblijfplaatsen en wisselen, behalve in de winter, regelmatig van verblijfplaats. Gezien dit mobiele karakter van vleermuizen is vleermuisonderzoek juridisch gezien slechts voor een bepaalde periode rechtsgeldig. Volgens het Ministerie van EZ zijn er geen richtlijnen hoe lang een vleermuisonderzoek 'houdbaar' is. Over het algemeen wordt een periode van één tot maximaal twee jaar aangehouden.

Broedvogels met jaarrond beschermde nesten

In het plangebied zijn 14 nestplaatsen van Huismus aanwezig. Als gevolg van de sloop van de woningen is het, volgens de door Dienst Regelingen opgestelde soortenstandaard Huismus², noodzakelijk dat voor elke aan te tasten of te verwijderen verblijfplaats minimaal twee nieuwe verblijfplaatsen worden gecreëerd in de vorm van bijvoorbeeld nestkasten, neststenen of vogelvides of vergelijkbare voorzieningen. In dit geval dienen voorafgaande aan de sloop minimaal 28 tijdelijke alternatieve nestplaatsen te worden gerealiseerd in de directe omgeving van het plangebied. In de uiteindelijke nieuwbouw dienen minimaal 28 permanente nestlocaties te worden gerealiseerd. Op deze wijze zal de functionaliteit van de vaste verblijfplaatsen van Huismus worden gegarandeerd. Voorgestelde maatregelen dienen te worden vastgelegd in een door Dienst Regelingen goedgekeurd activiteitenplan (als onderdeel van een ontheffingaanvraag).

Overige broedvogels

De werkzaamheden dienen buiten het broedseizoen van vogels te worden opgestart. Voor de meeste van de aanwezige broedvogels kan de periode tussen half maart en half juli worden aangehouden als broedseizoen. De broedperiode verschilt per soort en soms ook per jaar en in het kader van de Flora- en faunawet wordt voor het broedseizoen geen standaardperiode gehanteerd (Huiszwaluw en Huismus kunnen bijvoorbeeld nog tot begin september broedend aanwezig zijn, Turkse tortel soms zelfs tot in december). Van belang is of een broedgeval wordt verstoord, ongeacht de datum. Indien op een locatie geen broedende/nestelende vogels aanwezig zijn, mag het aanwezige geschikte broedbiotoop ook tijdens het broedseizoen verwijderd worden.

Omdat door de plannen acht nestplaatsen van Huiszwaluw verdwijnen is het wenselijk om de nieuwbouw geschikt te maken voor de soort. Dit kan (afhankelijk van het uiteindelijke ontwerp) door het plaatsen van kunstnesten of het plaatsen van steunbalken op het overstek van de nieuwbouw. Daarnaast is van belang dat het overstek en de steunbalken wit geschilderd worden. De verf dient bij voorkeur mat/ruw op te drogen, de Huiszwaluwen hebben dan meer grip voor het aanbrengen van de klei voor hun nesten.

¹ Ministerie van EL&I (2011). Soortenstandaard Ruige dwergvleermuis – *Pipistrellus nathusii*

² Ministerie van EL&I (2011). Soortenstandaard Huismus – *Passer domesticus*

Eindconclusies

Voor het verwijderen van een paarverblijfplaats van Ruige dwergvleermuis en 14 nestplaatsen van Huismus dient een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd. Onderdeel van deze ontheffingaanvraag is een activiteitenplan waarin maatregelen worden beschreven die de functionaliteit van het leefgebied van beide soorten garanderen.

Daarnaast verdwijnen door de plannen acht nestplaatsen van Huiswaluw. Het is wenselijk de nieuwbouw geschikt te maken voor deze soort.

Bijlagen

Bijlage 1: Verspreidingskaart Ruige dwergvleermuis

Bijlage 2: Verspreidingskaart Gewone dwergvleermuis

Bijlage 3: Verspreidingskaart Huismus

Bijlage 4: Verspreidingskaart Huiswaluw

**BILAGE 2: VERSPREIDINGSKAART
GEWONE DWERGVLIERMUIS**

BILAGE 3: VERSPREIDINGSKAART HUISMUS

